Iraq-Kurdistan Parliament
Kurdistan-Hawler
Legal affairs committee
No:
Date:

پەرلەمانی کوردستان ـ عێراق
کوردستان ـ هەولێر
لیژنەی کاروباری یاسایی
ژمارە : ٣١٥
بەروار: ٢١/ سەرماوەز/٢٧١٠ کوردی
تاریخ : ١٢/ ١٢/ ٢٠١١ ی زایینی

بۆ/ سەرۆکایەتیی پەرلەمانی کوردستان- عیراق

ب/ را پۆرتێك لەبارەی مافی بەدەست هێنانی زانیاری لە هەرێمی کوردستان- عیراق

لیژنەی کاروباری یاسایی رۆژی ٨/ سەرماوەز/ ٢٧١١ی کوردی بەرامبەر بە ٢٠١١/١١/٢٩ی زایینی کۆبوونەوەیەکی گرێ دا بۆ لێکۆڵینەوە لە پرۆژە یاسای (ماف بەدەست هێنانی زانیاری لە هەرێمی کوردستان- عیراق) کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، لە پاش خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (٢١)ی لە ٢٠١٠/٦/١٩دا رەوانەی لیژنەکەمان کرا ، و لیژنە گەیشتە ئەم ئەنجامەی خوارەوە:

ماددەی یەکەم:

١- دارشتنەوەی پێشەکی ماددەکە بەم شێوەیەی خوارەوە:

(مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە).

٢- لە برگەی (دووەم)دا (ئەنجومەنی نیشتیمانیی کوردستان) بگۆردرێت بە (پەرلەمان) لەبەر ئەوەی لە پەرلەمان بریارێك دەرچووە بە گۆرینی ناوەکە لە (ئەنجومەنی نیشتیمانیی کوردستان)ـەوە بۆ (پەرلەمانی کوردستان).

٣- لە برگەی (سێیەم)دا گۆرینی ناوی دەزگاکە لە (دەزگای رووناکی)یـەوە بۆ (ئەنجومەنی زانیاری).

٤- لە برگەی (چوارەم)دا (سەرۆکی دەزگای رووناکی) بگۆردرێت بە (سەرۆکی ئەنجومەن).

٥- (شەشەم): دەستەواژەی (دەستەیەکی موڵکایەتی یان کارگێرییەکی دی) کە لە دوایین دێری برگەکەدا هاتووە بگۆردرێت بۆ (دەستەیەك کە خاوەنیەتی یان بەرێوەی دەبات).

٦- برگەکانی (حەوتەم) و (هەشتەم) و (نۆیەم) وەك خۆیان دەمێننەوە.

لیژنە پێشنیار دەکات ماددەی یەکەم بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان– عێراق.

دووەم: پەرلەمان: پەرلەمانی هەرێمی کوردستان.

سێیەم: ئەنجومەن: ئەنجومەنی زانیاری.

چوارەم: سەرۆك: سەرۆکی ئەنجومەن.

پێنجەم: زانیاری: داتای زارەکی یان نووسراو یان تۆمار یان ئامار یان بەڵگەنامەی نووسراو یان وێنەیی یان تۆمار کراو یان بە ئەلیکترۆنی پارێزراوە، یان بە هەر شێوازێکی دی.

شەشەم: دەستەی گشتی: هەر وەزارەتێك یان بەڕێوەبەرایەتییەکی گشتی و فەرمانگەکانی سەر بە ئەوان یان دەزگا و لایەنی سەر بە حکومەتی هەرێمی کوردستان و پۆستی پارێزگار و ئەنجومەنی پارێزگاکان و داگاکان یان هەر دەستەیەکی بە دەستوور دامەزرا بێت یان لە سایەی ئەودا یان هەر دەستەیەك کە حکومەتی هەرێمی کوردستان خاوەنیەتی یان بەڕێوەی دەبات یان بودجەی بۆ تەرخان دەکات.

حەوتەم: دەستەی تایبەت: کۆمپانیاکانی سەر بە کەرتی تایبەت یان هەر دەستەیەك کە کار یان بازرگانی یان پیشەیەك بەڕێوە دەبات و خاوەن کەسایەتییەکی یاساییە.

هەشتەم: فەرمانبەر:مەبەست هەر کەسێکە کە لە لایەن دەستەی بەرپرسەوە بۆ کارێکی هەمیشەیی یان کاتی و بۆ ماوەیەکی کاتی یان هەمیشەیی بەکار هێندراوە.

نۆیەم: بڵاو کردنەوە: واتە زانیاری بۆ ئەندامانی کۆمەڵگا بەردەست بێت لە چوارچێوەی گشتیی گوونجاودا و بە هەموو ئامرازەکانی بڵاو کردنەوە.)

ماددەی دووەم:

لێژنە پشتگیری لە ماددەکە دەکات بەڵام پێشنیار دەکات بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ماددەی دووەم:

ئامانجی ئەم یاسایە بریتی یە لە:

یەکەم: بەهێز کردنی گەلی کوردستان و دەوڵەمەند کردنی بە زانیاری.

دووەم: بەشداری کردن لە چارەسەر کردن و بەرەنگار بوونەوەی دیاردەی گەندەڵی و پشتیوانی کردن لە پرەنسیپی ڕوون کاری.

سێیەم: چەسپاندن و پشتیوانی کردن لە میتۆدی دیموکراسی.

چوارەم: دەستەبەر کردنی زەمینەیەکی باشتر بۆ ئازادیی ڕادەربڕین لە ڕێی فەراهەم کردنی ماف بەدەست هێنانی زانیاری بۆ هاووڵاتی.

پێنجەم: فەراهەم کردنی ماف بەدەست هێنانی ئەو زانیارییەی لە لای دەستەکانی گشتی و تایبەتدان بۆ تێکڕای خەڵك.)

ماددەی سێیەم:

- برگەی (یەکەم): لیژنە پێشنیار دەکات ڕەت بکرێتەوە لەبەر ئەوەی لیژنە لەگەڵ ئەوەدایە کە پێکهاتەی دی زیاد نەکرێن و دانانی پلەی وەزیفیش نویَ ، بۆیە پێویست بە هەڵبژاردنی ئەنجومەنێکی نویَ ناکات لە پەرلەماندا.
- برگەی (دووەم): رەت کردنەوەی لەبەر ئەو هۆیانەی لە سەرەوەدا هاتوون.
- برگەی (سێیەم): لیژنە پێشنیار دەکات ڕەت بکرێتەوە، چونکە لێژنە پێشنیاری کردووە وەزیری رۆشنبیری ببێتە سەرۆکی ئەنجومەن و بەڕێوەبەرانی گشتی لە هەندێك وەزارەتیشدا ببنە ئەندام.
- برگەی (چوارەم): پێشنیار دەکەین راپۆرتێك پێشکەش بە پەرلەمان بکرێت و برگەکەش دوای گۆڕینی ڕیزبەندی برگەکان دابڕێژرێتەوە.
- برگەی (پێنجەم): ڕەت بکرێتەوە و، پێویست بە دیاری کردنی مەرجەکانی ئەندام بوون ناکات.

پێشنیار دەکات ماددەکە بەم شێوەیەی دادیَ دابڕێژرێتەوە:

بەشی دووەم:

ئەنجومەن و شێوازی پێکهێنان و دەسەڵاتەکانی

ماددەی سێیەم:

یەکەم: ئەنجومەن لە پێنج ئەندام بەم شێوەیەی دادیَ پێك دێت:

١- وەزیری رۆشنبیری/ سەرۆك.

٢- بەڕێوەبەری وەزارەتی داد/ جێگر.

٣- بەڕێوەبەری گشتیی ئامار لە هەرێم/ ئەندام.

٤- بەڕێوەبەری فەرمانگەی تەکنەلۆژیای زانیاری/ ئەندام.

٥- بەڕێوەبەری فەرمانگەی ڕاگەیاندن لە وەزارەتی ڕۆشنبیری/ ئەندام.

دووەم: ئەنجومەن بە لای کەمەوە مانگی جارێك کۆ دەبێتەوە و لە کاتی پێویستیشدا دەکرێ بۆ کۆبوونەوە بانگهێشت بکرێت.

سێیەم: ئەنجومەن هەر شەش مانگ جارێك ڕاپۆرتێك پێشکەش بە پەرلەمان دەکات.

ماددەی چوارەم:

- پێشنیار دەکەین ڕیزبەندی بڕگەکان بە نووسین (یەکەم، دووەم.....) لە بری (١، ٢، ٣....) دووبارە بکرێنەوە.
- بڕگەی (أ) لە پرۆژەکە: لیژنە پێشنیار دەکات ئەو بڕگەیە ڕەت بکرێتەوە چونکە پابەندبوون بە یاسا پێویست بە هەبوونی دەقێك ناکات بۆ دووپات کردنەوەی جێبەجێ کردنی یاسا و ڕیزبەندی ماددەکانیش بە گوێرەی ئەوە بگۆڕدرێن.
- بڕگەی (ب): هیچ تێبینیەکی لە سەر نیە.
- بڕگەی (ج): لیژنە پێشنیار دەکات ووشە (فەرمییەکان) کە لە پاش (فەرمانبەران)دا هاتووە لا بدرێت و دەستەواژەی (لە پاراستنی ئەم یاسایە) بگۆڕدرێت بە (سەبارەت بە مافی بینین) و بڕگەکەش بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(بەشداری کردن لە مەشق پێ کردنی فەرمانبەراندا سەبارەت بە مافی بینین و کارایی پیادە کردنی ئەم یاسایە).

- بڕگەی (د): لیژنە پێشنیار دەکات دەستەواژەی (پەیوەندیدار) بگۆڕدرێت بە (تایبەتمەند) و بڕگەی (پێشینەی تۆمەتبارانی تێدایە) بگۆڕدرێت بە (بەڵگەکانی تاوانبار کردنی سەرپێچیکاران) و بڕگەکەش بەم شێوەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ڕێ پیشاندان بە دەسەڵاتی تایبەتمەند سەبارەت بەو حاڵەتانەی بەڵگەی تاوانبار کردنی سەرپێچیکارانی تێدا دەردەکەوێت بە گوێرەی ئەم یاسایە).

- بڕگەی (هـ): پێشنیار دەکەین دەستەواژەی (لە ئەنجامی سەرپێچییەوە) بگۆڕدرێت بە (کە لەبارەی سەرپێچیکارانەوە هاتووە) و بڕگەکەش بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(وەرگرتنی سکاڵای هاتوو لەبارەی سەرپێچیکارانی ئەم یاسایە و گرتنەبەری ڕێکاری گونجاو).

- بڕگەی (و): هیچ تێبینییەکی لە سەر نییە.

- بڕگەی (ز): پێشنیار دەکەین بڕگەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ڕێنمایی کردنی هاووڵاتیان بۆ باشترین شێواز بۆ پیادە کردنی ئەو مافانەی لەم یاسایەدا هاتوون و بڵاوکراوەی پەیوەندیدار لەم بارەیەوە دەربکرێت).

- بڕگەی (ح): پێشنیار دەکەین ڕەت بکرێتەوە چونکە پێشکەش کردنی پرۆژە یاسا بە گوێرەی ئەو میکانیزمە دەبێت کە بە دەق لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەماندا هاتووە.

- بڕگە (ط): هیچ تێبینییەکی لە سەر نییە.

- بڕگە (ی): پێشنیار دەکەین بەم شێوەیە دادێ دابڕێژرێتەوە:

(دەست تێوەردان بۆ بەدەست هێنانی زانیاری لە حاڵەتی ناتوانایی لە بەدەست هێنانیدا بەپێی ئەم یاسایە لە پاش پەنا بردن بۆ ئەنجومەن، بۆشی هەیە سکاڵا بۆ دادگای تایبەتمەند بەرز بکاتەوە دژ بەو لایەن و کەسانەی ئەم یاسایە پێشێل دەکەن).

پێشنیاریش دەکەین ماددەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

ماددەی چوارەم:

(ئەنجومەن ئەمەی دادێ دەکات:

یەکەم: دەرکردنی ڕاسپاردە بۆ نوێ کردنەوە و پاراستنی بەڵگەنامەکان بۆ ئاسان کردنی گەڕانەوە بۆیان.

دووەم: بەشداری کردن لە مەشق پێ کردنی فەرمانبەران لەبارەی ماف ئاگادار بوون و کارایی پیادە کردنی ئەم یاسایە و کاریگەرییەکانی لە کاتی جێبەجێ کردندا.

سێیەم: ڕێ نیشاندان بە دەسەڵاتی تایبەتمەند سەبارەت بەو حاڵەتانەی بەڵگەی تاوانبار کردنی سەرپێچیکاران دەردەکەوێت بەپێی ئەم یاسایە.

چوارەم: وەرگرتنی سکاڵای هاتوو لەبارەی سەرپێچیکارانی ئەم یاسایە و گرتنەبەری ڕێکاری گونجاو.

پێنجەم: لێکۆڵینەوە لەگەڵ دەستەکاندا لە حاڵەتی هاتنی سکاڵادا.

شەشەم: ڕێ نیشاندان بە هاووڵاتیان بۆ گەیشتن بەو مافانەی لەم یاسایەدا هاتوون و دەرکردنی بڵاوکراوەی پەیوەندیدار لەو بارەیەوە.

حەوتەم: پێشکەش کردنی ڕاپۆرت بۆ ئەنجومەن بۆ گرتنەبەری ڕێکاری پێویست لەبارەیانەوە.

هەشتەم: دەست تێوەردان بۆ بەدەست هێنانی زانیاری لە حاڵەتی ناتوانایی لە بەدەست هێنانیدا بە پێی ئەم یاسایە دوای پەنا بردنە بەر ئەنجومەن، بۆشی هەیە سکاڵا بۆ دادگاکانی تایبەتمەند پێشکەش بکات دژ بەو لایەن و کەسانەی ئەم یاسایە پێشێل دەکەن لە بەردەم دادگاکانی تایبەتمەنددا).

(بەشی سێیەم- چۆنیەتی گەیشتن بە زانیاری)

لیژنە پێشنیار دەکات ناوی بەشەکە بگۆڕدرێت بۆ (چۆنیەتی بەدەست هێنانی زانیاری) لە بری (چۆنیەتی گەیشتن بە زانیاری).

ماددەی پێنجەم:

پێشنیار دەکەین ووشەی (کەس) بگۆڕدرێت بە ووشەی (هاووڵاتی) و بڕگەکەش بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(هەموو هاووڵاتییەك ماف بینێن و بەدەست هێنانی ئەو زانیارییەی هەیە کە دەستەکانی گشتی هەیانە و ئەم یاسایە بە دەق باسی کردوون هەروەها وەرگرتنی وێنە لەو بەڵگەنامانەی داوایان دەکات).

ماددەی شەشەم:

یەکەم: ووشەی (هاووڵاتی) بخرێتە جێی ووشەی (کەس)ـەو، بڕگەکەش بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(یەکەم: هەموو کەسێك ماف هەیە داوایەك پێشکەش بکات بۆ بەدەست هێنانی زانیاری لە دەستەیەکی گشتی یان تایبەت لەگەڵ رەچاو کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە:

أ- سەیری داواکە دەکرێت ئایا بەڵگەنامەی زانیاریی داواکراوی تێدایە لە لای دەستە یان نا.

ب- دەبێ دەستەی گشتی وێنەیەك لەو بەڵگەنامەیەی داوا کراوە پێشکەش بە داواکار بکات ئەگەر لە لای هەبوو).

دووەم: بڕگەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(دووەم: دەبێ هەموو دەسەتەیەکی گشتی هەر شەش مانگ جارێك راپۆرتێك لە هەموو دەزگاکانی راگەیاندندا بڵاو بکاتەوە، تێیدا روونی بکاتەوە:

أ- بودجەکەی و ئەوەی لە کاتی بڵاو کردنەوەکەدا لێی ماوەتەوە.

ب- خەرجی و شێوەکانی خەرج کردنی.

ج- وردەکاریی ئەو پرۆژانەی ئەنجامیان دەدات و ئەوانەی بە نیازە بیانکات.

د- ئەو سزایانە بۆ فەرمانبەرانی سەرپێچیکار دەرچوون و هۆیەکانیان.

هـ- ئەو خزمەتگوزارییەی پێشکەشی کردووە و ئەوەی بە نیازە پێشکەشی بکات و بەرواری پێشکەش کردنیان.

و- ئەو سکالایانەی پێشکەش کراون و ئەو رێکارانەی لەبارەیانەوە گیراونەتە بەر.

ز- وەسف کردنی پەیکەری دەستەی ناوبراو و ئەرك و کاروباری دارایی.

ح- دیاری کردنی دەسەڵاتەکانی بەرپرسانی دەستە و ئەرکەکانی و ئەو رێکارانەی لە دوای دەرکردنی بڕیارەکانی وەری گرتووە.

سێیەم: پێشەکی بڕگەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(وەزارەتەکان راپۆرتی نادەوری بڵاو دەکەنەوە، ئەمەی دادێی تێدا ڕوون دەکەنەوە:).

- بڕگەکانی (أ و ب و چوارەم) وەك خۆیان دەمێننەوە.

بەڵگەنامەکان

ماددەی حەوتەم:

١- پێشنیار دەکەین ڕیزبەندی بڕگەکان بە نووسین (یەکەم، دووەم.....) لە بڕی (١، ٢،....) بنووسرێنەوە.

٢- ماددەکەش بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ماددەی حەوتەم:

بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە:

یەکەم: بەڵگەنامەکە هەموو زانیاریی تۆمار کراو لەخۆ دەگرێت، بە چاو پۆشین لە شێوەی یان چاوگی یان رۆژی نووسینەوەی یان باری یاسایی، جا چ لە لایەن دەستەی گشتی یان تایبەتەوە کە پاراستوویەتی نووسرا بێت یا نا، یا ئەوەی نهێنی بێت یان نا.

دووەم: دەستەی گشتی یان تایبەت بەڵگەنامە دەپارێزێت ئەگەر:

أ- بە شێوەیەکی کەسانە لە بری کەسێکی دی پاراستبێتی.

ب-یان کەسێك لە بری ئەو بەڵگەنامەکەی پاراستووە).

داوا کردنی زانیاری

ماددەی هەشتەم:

١- پێشنیار دەکەین ڕیزبەندی بڕگەکان بە نووسین (یەکەم، دووەم...) لە بری (١، ٢، ٣...) بنووسرێتەوە.

٢- بڕگەی (دووەم): پێشنیار دەکەین بڕگەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(دووەم: دەستەی گشتی یان تایبەت بۆی هەیە (نموونەی) داواکاری بخاتە بەر دەست بە مەرجێك ئەو نموونانە ماوەی داواکاری دوا نەخات یان ببنە بار بە سەر شانی داواکارانەوە).

٣- بڕگەی (سێیەم): پێشنیار دەکەین بڕگەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(سێیەم: داواکاری زانیاری بە نووسین دەبێت و پێشکەش بە فەرمانبەری دەستەی گشتی یان تایبەت دەکرێت، داواکەش وردترین وردەکاریی تێدا بێت، کە بە ئەرکێکی کەم بزاندرێت کە ئاخۆ دەستە بەڵگەنامەکەی لە لایە کە زانیایی داوا کراوی تێدایە.

ماددەکەش بەم شێوەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ماددەی هەشتەم:

یەکەم: دەبێ هەموو دەستەیەکی گشتی و تایبەت فەرمانبەرێکی تایبەتمەند دیاری بکات بۆ وەرگرتنی داوای زانیاری.

دووەم: دەبێ دەستەی گشتی یان تایبەت وێنەیەکی (نموونەیەکی) داواکاری بخاتە بەر دەست بە مەرجێك ئەو نموونانە ماوەی داواکاری دوا نەخەن یان ببنە بار بە سەر داواکارانەوە.

سێیەم: داواکاریی زانیاری بە نووسین دەبێت و پێشکەش بە فەرمانبەری دەستەی گشتی یان تایبەت دەکرێت، داواکاری وردترین وردەکاریی تێدا دەبێت کە بە ئەرکێکی کەم دەزاندرێت کە ئاخۆ دەستە بەڵگەنامەیەکی لە لایە کە زانیاریی داوا کراوی تێدایە.

چوارەم: کەسێك نەتوانێ داواکارییەکی نووسراو پێشکەش بکات بۆ بەدەست هێنانی زانیاری ئەگەر نووسین و خوێندنەوە نەزانێت یان بە جەستە ناتوانایە، ئەوا دەتوانێت بە زارەکی داواکاری پێشکەش بکات و فەرمانبەرەکەش دەینووسێت، کە ناوی داواکار و ناوی فەرمانبەرەکە و ئەرکی لە دەستەدا دەگرێتە خۆ و وێنەیەکی داواکارییەکەش دەدرێتە خاوەنەکەی.

پێنجەم: دەبێ دەستەی گشتی یان تایبەت کە داواکارییەکی زانیاریی پێ دەگات ئەو داوایە تۆمار بکات و بەڵگەداری بکات لە حاڵەتی قبووڵ کردن و ڕەت کردنەوەدا و تۆمار نەکردنیش بە ڕەت کردنەوەیەکی نایاساییانەی داواکارییەکە دادەندرێت.

شەشەم: دەبێ دەستەی گشتی یان تایبەت لە نزیکترین کات وەڵامی داواکاریی زانیاری بداتەوە و لە ماوەی حەوت ڕۆژدا لە بەرواری وەرگرتنی داواکارییەکە و بۆشی هەیە داوای درێژ کردنەوەی ماوەکە بکات کە لە هەموو حاڵەتێکدا لە دە رۆژ تێپەڕ نەکات.

حەوتەم: لە حاڵەتی پێشکەش کردنی داواکارییەك کە زانیاریی پێویستی تێدایە بۆ پاراستنی ژیان یان ئازادیی کەسێکەوە، دەبێ دەستە لە ماوەی ٢٤ کاتژمێر وەڵامی بداتەوە).

وەڵام دانەوەی داوکارییەکان

ماددەی نۆیەم:

١- بڕگەی (یەکەم): گۆڕینی دەستەواژەی (وەڵام دانەوەی داواکاری) بە (ڕەت کردنەوەی داواکاری) و، دەستەواژەی (لە ڕێی پێ ڕاگەیاندنەوە)ش لا بدرێت.

- بڕگەی (ب) لە (یەکەم) ڕەت بکرێتەوە.
- بڕەگەی (د) لە (یەکەم) ڕەت بکرێتەوە.

٢- بڕگەی (دووەم): پێشنیار دەکەین بڕگەکانی (أ، ب، ج) رەت بکرێنەوە و ئەمەی دادێ جێیان بگرێتەوە:

(دووەم: لە حاڵەتی قبووڵ کردنی داواکاری دەبێ دەستە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ زانیاری بدات).

- ماددەکەش بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(یەکەم: لە حاڵەتی ڕەت کردنەوەی داواکاری، دەبێ ڕەت کردنەوەی داواکاریی زانیاری بە نووسین بێت و ئەمانەش بگرێتە خۆ:

أ- ئەو ڕەسمەی سەپاوە لە حاڵەتی هەبوونیدا بە سەر هەر بڕگەیەك لە بڕگەکانی داواکارییەکەدا، ئەگەر هەبوو، بەو شێوازانەی کە زانیاریی بەردەستیان تێدایە.

ب- له حاڵەتی ڕەت کردنەوەی داواکاری بە تەواوی یان بەشێکی، دەبێ دەستە هۆیەکانی ڕەت کردنەوە ڕوون بکاتەوە و بڕیاری ڕەت کردنەوەکەش قابیلی تانە لێدان دەبێت لە بەردەمی ئەنجوومەندا.

دووەم: لە حاڵەتی قبووڵ کردنی داواکەدا، دەبێ دەستە ڕاستەوخۆ زانیاری بدات).

هۆیەکانی ناردنی زانیاری

ماددەی دەیەم:

١- پێشنیار دەکەین ناونیشانی بابەتەکە لە (هۆیەکانی پێ ڕاگەیاندنی زانیاری)یەوە بگۆڕدرێت بە (ئامرازەکانی ناردنی زانیاری) چونکە ماددەکە ئامرازەکانی پێ ڕاگەیاندن دەگرێتە خۆ نەك هۆیەکانی پێ ڕاگەیاندن.

٢- پێشنیار دەکەین دووبارە ریزبەندی بڕگەکان بە نووسین (یەکەم، دووەم، سێیەم...) لە بری (١، ٢، ٣...) بنووسرێتەوە.

٣-دووبارە داڕشتنەوەی ماددەکە بەم شێوەیەی دادێ:

(ماددەی دەیەم:

یەکەم: کاتێك داواکاری نیشانە بە پەسند کردنێك دەدات سەبارەت بە شێوازی ناردنی زانیاری، دەبێ دەستەی گشتی یان تایبەتەی کە زانیاری بە دەستەوە دەدات، بە پێی ئەو پەسند کردنە بیدات.

دووەم: دەبێ دەستە، چ گشتی بێت یان تایبەت بەدەم ئەم داواکارییانەی بێت لە کاتی خواستنیاندا:

أ-دانەیەکی ڕەسەن لە بەڵگەنامەکە بەو وێنەیەی پشتی پێ بەستراوە یان وێنەیەکی تر.

ب-مافی دیتنی بەڵگەنامە لە کاتی پێویستدا بە بەکار هێنانی ئەو ئامرازانەی دەستە هەیەتی.

ج- مافی کۆپی کردنی بەڵگەنامەکە بە بەکار هێنانی ئامێرێك کە کەسەکە خاوەنیەتی.

د- وێنەیەکی وەکو خۆی لە ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکە، چاپ بێت یان تۆمار کراو، بیندراو بێت یان بیستراو، ئەگەر توانرا بە بەکار هێنانی ئامێری بەر دەستی دەستە ئەو دانەیەی ئامادە بکرێت.

هـ- وێنەیەکی وەکو خۆی پوختە بێت یان بە پۆلێنێکی دی بۆ شێوازی بەڵگەنامەکە.

سێیەم: دەستەی گشتی یان تایبەت بۆی هەیە داوا کردنی زانیاری ڕەت بکاتەوە بەو جۆرەی لە لایەن خاوەنی داواکارییەوە داوا کراوە کاتێك:

أ- کەسەکە بە شێوەیەکی زێدەڕۆییانە بە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەست لە پرۆسەی کارایی وەردەدات.

ب- یان دەبێتە مایەی زیان گەیاندن بە بەڵگەنامەکە.

چوارەم: لە حاڵەتی هەبوونی بەڵگەنامەیەك بە چەند زمانێك، زانیارییەکە بە یەکێك لەو زمانانە دەدرێت، بە پێی ئەو زمانەی کە خاوەنی داوایەکە پەسندی دەکات).

بوونی بەڵگەنامەکە لە لای دەستەی دیکەدا

ماددەی یازدەم:

١- پێشنیار دەکەین دووبارە ریزبەندی برگەکان بە نووسین (یەکەم، دووەم، سێیەم...) لە بری (١، ٢، ٣...) بنووسرێتەوە.

٢- ماددەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ماددەی یازدەم:

یەکەم: ئەگەر داواکارییەك بۆ داوا کردنی زانیاری گەیشتە دەستی فەرمانبەری بەرپرس و گومانی کرد لەوەی وەکوو بەڵگەنامەیە پارێزراوەکەی لای دەستەی گشتیدا نییە، بۆی هەیە لەم حاڵەتەدا داواکارییەکە بۆ فەرمانبەرەکە بگێڕێتەوە، بۆ ئەوەی لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا بیگونجێنێت.

دووەم: کاتێك فەرمانبەر داواکارییەکە وەردەگرێت، دەبێت دڵنیا بێت ئاخۆ دەستەی گشتی ئەو بەڵگەنامەیەی هەیە کە داوا کراوە یان نا، ئەگەر لە لای نەبوو بەڵکوو لە لای دەستەیەکی دیکەی گشتیدا بوو، فەرمانبەر پەنا دەباتە بەر:

أ- یان داواکارییەکە ڕەوانەی لای ئەو دەستەی گشتییە دەکات و بە ئاگاداریی خاوەنی بەڵگەنامەکە بەوەی ڕەوانەی کردووە.

ب- یان ئەوەتا ڕێ نوێنی خاوەن داواکارییەکە دەکات بۆ لای ئەو دەستەی گشتییەی ئەو بەڵگەنامەیەی پاراستووە.

- لە ڕێی هەردوو حاڵەتەوە خاوەن داواکاری بە شێوەیەکی خێراتر گەیشتن بە زانیاری مسۆگەر دەکات.

سێیەم: کاتێك داواکاریی بەدەست هێنانی زانیاری ڕەوانە دەکرێت، ماوەی وەڵام دانەوە لە بەرواری ڕەوانە کردنەوە دەست پێ دەکات.

چوارەم: دەبێ ئەو دەستە تایبەتەی داواکاریی زانیاری وەردەگرێت خاوەنی داواکاری لەوە ئاگادار بکاتەوە).

پاراستنی بەڵگەنامە

ماددەی دوازدەم:

لێژنە پێشنیار دەکات ماددەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(دەبێ هەموو دەستەی گشتی ئەو بەڵگەنامەی لە لایەتی بیپارێزێت بە شێوازێك کە بە ئاسانی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە ببیندرێن).

مەشق پێ کردنی فەرمانبەران

ماددەی سێزدەم:

لێژنە پێشنیار دەکات ماددەکە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(دەبێ هەموو دەستەیەکی گشتی مەشق پێ کردنی گونجاو بۆ فەرمانبەرانی پەیوەندیدار بە مافی بینین ، مسۆگەر بکات).

پێشکەش کردنی را پۆرت بۆ ئە نجومەن

ماددەی چواردەم:

١- دەستەواژەی (لە پای چالاکییەکانیدا بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە) بخرێتە دوای دەستەواژەی (چەند مانگ) و دەستەواژەی (بە مەرجێك راپۆرتەکە ئەوە بگرێتە خۆ) بخرێتە کۆتایی دێڕەکەوە.

٢- بڕگەی (أ): رستەی پاش (فەرمانبەر) تا کۆتایی دێڕەکە لا بدرێت و زیادکردنی ئەم ڕستەیە بۆ بڕگەکە (ئەوەی بە تەواوی یان بەشەکی پێی رازی بوون و ئەوەی ڕەت کراوەتەوە).

٣- بڕگەی (ب): پێشنیار دەکەین بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ژمارەی ئەو داواکارییانەی بە گوێرەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بە تەواوی یان بەشەکی ڕەت کراونەتەوە).

٤- بڕگەی (ج): پێشنیار دەکەین بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(بەرهەڵستی بە هۆی ڕەت کردنەوەی پێدانی زانیاری).

٥- بڕگەی (د): پێشنیار دەکەین بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ئەو رەسمەی داندراوە لە كاتی داوا كردنی زانیاریدا).

٦-برگەی (هـ): لیژنە پشتگیری لەم برگەیە دەكات لەگەڵ لادانی پەیڤی (ژمارە) لە سەرەتای برگەكەدا.

٧-برگەی (و): لیژنە پشتگیری لەم برگەیە دەكات لەگەڵ لادانی پەیڤی (ژمارە) بەر لە پەیڤی (خولەكان).

ماددەكەش بەم شێوەیەی دادێ دابرێژرێتەوە:

(ماددەی چواردەم:

دەبێ دەستەكانی گشتی هەر چوار مانگ جارێك راپۆرتێك لەبارەی چالاكیی خۆیان بە گوێرەی حوكمەكانی ئەم یاسایە بۆ ئەنجومەن بەرز بكەنەوە، بە مەرجێك راپۆرتەكان ئەمانە بگرنە خۆ:

أ-ژمارەی ئەو داواكارییانەی فەرمانبەر بە تەواوی یان بەشەكی پێیان رازی بووە و ئەوانەی رەتیش كراونەتەوە.

ب- ژمارەی ئەو داواكارییانەی بە گوێرەی حوكمەكانی ئەم یاسایە بە تەواوی یان بەشەكی رەت كراونەتەوە.

ج- بەرهەڵستی بە هۆی رەت كردنەوەی پێدانی زانیاری.

د- ئەو رەسمەی لە كاتی داوا كردنی زانیاریدا سەپێندراوە.

هـ- ئەو راپۆرتانەی بە گوێرەی برگەی دووەم و سێیەم و چوارەم لە ماددەی شەشەمی ئەم یاسایە بڵاو كراونەتەوە.

و- ئەو رێكار و خولانەی دەزگای ناوبراو بۆ مەشق پێ كردنی فەرمانبەرانی بە گوێرەی ئەم یاسایە گرتووینەتە بەر).

هەڵاوێردن

ماددەی پازدەم:

١-بەندەكانی (ز، ح، **ط**) لە برگەی (دووەم)ی ئەم ماددەیە ڕەت دەكرێنەوە و بە گوێرەی ئەوە ریزبەند دەگۆڕدرێت.

٢-پێشنیار دەكەین ماددەكە بەم شێوەیەی دادێ دابرێژرێتەوە:

(ماددەی پازدەم:

یەکەم: نابێ دەستەی گشتی یان تایبەت پێدانی زانیاری رەت بکاتەوە بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەك لە ئاشکرا بوون، کە سەرووی بەرژەوەندیی گشتییەوە بێت.

دووەم: دەستەی گشتی یان تایبەت مافی هەیە پێدانی زانیاری و کۆپی کردنی بەڵگەنامە رەت بکاتەوە لە حاڵەتێکدا ئەم زانیاریانە ببنە مایەی:

أ- زیان بە بەرگریی نیشتیمانی و ئاسایشی هەرێم بگەیەنێت.

کاریگەریی نەرێنیی هەبێت بە سەر دانوستانێکدا کە هەرێم لەگەڵ هەر لایەنێکی دیکەدا دەیکات.

ب- ئاشکرا کردنی عەتاکان (العطاءات) و توێژینەوەی زانستی یان تەکنیکی کە ئاشکرا کردنیان دەبێتە مایەی پێشێل کردنی مافی دانەر و مافی موڵکایەتیی هزری یان بە کێبڕکێی رەوا یان ئەوەی دەبێتە مایەی قازانج یان زیانی ناڕەوا بۆ هەر کەس یان پرۆژەیەك.

ئاشکرا کردنی تۆماری کەس لە بواری فێرکاری یان پزیشکی یان فەرمانبەرایەتی یان حیساب و حەواڵەی بانکی یان نهێنیی پیشەکەی.

ج- بەرپا کردنی مەترسی بۆ سەر ژیانی هەر کەسێك یان تەندروستی یان سەلامەتیی.

م- کاریگەریی نەرێنی بە سەر پەیوەندیی هەرێم لەگەڵ دەوڵەتان یان هەرێمەکان یان رێکخراوەکان.

بەشی چوارەم
حوکمی گشتی
رەسم

ماددەی شازدەم:

لیژنە پێشنیار دەکات:

١- دیاری کردنی بڕی ئەو رەسمەی دەبێ لە کاتی داوا کردنی زانیاریدا بدرێت، چونکە بە پێی دەستوور رەسم ناسەپێندرێت و هەمواریش ناکرێت تەنیا بە یاسا نەبێت.

٢- پشتگیری لە ناوەرۆکی بڕگەی (٢) دەکەین و پێشنیار دەکەین دووبارە دابڕێژرێتەوە.

٣-بڕگەی (سێ یەم): پشتگیری لە ڕەت کردنەوەی ئەم بڕگەیە دەکەین، چونکە وەزیری دارایی دەسەڵاتی دەرکردنی ڕێنمایی هەیە و پێویست بەم بڕگەیە ناکات. بەم شێوەیەی دادێش دووبارە دابڕێژرێتەوە:

(ماددەی شازدەم:

یەکەم: دەبێ خاوەنی داواکاری بڕی (٢٠٠٠) دوو هەزار دیناری عیراقی رەسم بدات، سەرباری خەرجیی گەڕان بە مەرجێك ئەو خەرجییە بەهای کرداری پرۆسەی گەڕان بە دوای زانیاری و ئامادە کردن و پێ ڕاگەیاندنی تێپەڕ نەکات.

دووەم: ئەم رەسمە وەرناگریت کاتێك داواکاری پەیوەندیی بە زانیاریی کەس یان بەرژەوەندیی گشتییەوە هەبوو).

کرێ و خەرجی

ماددەی حەڤدەم:

لیژنە پێشنیار دەکات ئەم ماددەیە رەت بکرێتەوە لەبەر ئەوەی پێویست نییە، چونکە سەرۆك و ئەندامانی ئەنجومەن فەرمانبەری دەوڵەتن.

بەرپرسایەتیی سزایانە و مەدەنی

پێشنیار دەکەین ناونیشانی ماددەی (هەژدەم) لە (بەرپرسایەتیی سزایانە و مەدەنیی سزاکان)ـەوە بگۆڕدرێت بە (بەرپرسایەتیی سزایانە و مەدەنی).

ماددەی هەژدەم:

پێشنیار دەکەین:

- بڕگەی (یەکەم): سزای بەند کردنەکە بکرێتە (یەك مانگ) لە بری (سێ مانگ) و (یەك ساڵ) لە بری (دوو ساڵ).
- بڕگەی (أ) لە (یەکەم): لیژنە پێشنیار دەکات بڕگەکە رەت بکرێتەوە.
- بڕگەی (ب) لە (یەکەم): لیژنە پێشنیار دەکات دووبارە بەم شێوەیەی دادێ دابڕێژرێتەوە:

(ب- ئامادە نەبوو بەڵگەنامە بدات، یان ڕێی لە دیتنی زانیاری گرت بە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

- بڕگە (ج) لە (یەکەم): هیچ تێبینییەکی لە سەر نییە.

- برِگەی (د) لە (یەکەم): هیچ تێبنییەکی لە سەر نییە. بەم جۆرەی دادێش دابرِێژرێتەوە:

(ماددەی هەژدەم:

یەکەم: سزای بەند کردن دەدرێت بە ماوەیەك کە لە (یەك مانگ) کەمتر و لە (یەك ساڵ) زیاتر نەبێت، هەروەها بە غەرامەیەك کە لە (سەد و پەنجا هەزار دینار) کەمتر و لە (سێ ملیۆن دینار) زیاتر نەبێت یان بە یەکێك لەم دوو سزایە، هەر کەسێك کە:

أ- ئامادە نەبوو بەڵگەنامە بدات یان رێی لە دیتنی زانیاری گرت بە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

ب- ئاستەنگ کردنی کارەکانی ئەنجومەن.

ج- لە دەرەوەی دەسەڵاتی خۆی بەڵگەنامەی فەوتاند.

بەشی پێنجەم
حوکمەکانی کۆتایی

ماددەی نۆزدەم:

لیژنە پێشنیار دەکات ئەم ماددەیە رەت بکرێتەوە و ریزبەندی ماددەکانیش بە گوێرەی ئەوە دەگۆرِدرێن.

ماددەی بیستەم: هیچ تێبنییەکی لە سەر نییە.

ماددەی بیست و یەکەم: هیچ تێبنییەکی لە سەر نییە.

ماددەی بست و دووەم: پێشنیار دەکەین پەیڤی (دەرچوونی) بە (دەرچوواندنی) بگۆرِدرێت و بەم شێوەیەی دادێش دابرِێژرێتەوە:

(ئەم یاسایە دوای (٩٠) رۆژ لە بەرواری دەرچوواندنییەوە کاری پێ دەکرێت).

هۆی دەرچوونی

لە پێناو رێکخستنی پرۆسەی پێشکەش کردنی زانیاریی راستەقینە و چەسپاندنی بنەمای روون کاری و مافی هاووڵاتی لە بەدەست هێنانی زانیاری، ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

لەگەڵ رێزدا...

د.رۆژان عبدالقادر دزەیی
بڕیاردەری لیژنە

حاکم/عەونی بزاز
جێگری سەرۆکی لیژنە

شیروان ناصح عبدالله الحیدری
سەرۆکی لیژنە

عمر عبدالرحمن علی
ئەندام

عمر نورەدینی
ئەندام

گۆران ئازاد محمد
ئەندام

د. احمد ابراهیم وەرتی
ئەندام

کاردۆ محمد پیرداود
ئەندام

برهان رشید حسن
ئەندام

عبدالله محمدأمین
ئەندام

ئارام قـــــادر
ئەندام